

(Реаговање на чланак Ђорђа Станковића „Историјска наука и политички судови“, 20.04.2009.)

Чланак је заправо наставак полемике, започете још јула прошле године, поводом поднетог захтева за рехабилитацију генерала Милана Недића, уз истовремено обрушавање на све оне који другачије мисле од аутора, на првом месту „ревизионисте у институтима и појединце у Одељењу за историју“, који „умишљају да су испред свог времена“, а уствари „само ћопају и зуре у мисли које су други мислили“. Доцирање „учитеља“, с трона катедре, о историјској науци, при чему се и сам спотиче о сопствена излагања и „наравоученија“.

Није тачно (прво спотицање!) да је „раздобље политичких судова, засновано на праву силе“, отворено током хладног рата, како се то у чланку тврди. Жртава политичке и идеолошке репресије било је у Србији већ од 1941, а у Совјетском Савезу од 1917. године, што је и обухваћено Законом о рехабилитацији. (Називи таквих судова, различити кроз време, нису релевантни).

Расправа о ваљаности Закона о рехабилитацији у Србији је ствар правника, а не историчара [\[1\]](#). Професор Станковић, међутим, иако није правник, доводи у питање правоваљаност ангажованих судова („стварање савремених политичких судова“) и њихових пресуда, уз афирмативно тврђење, да се „у свим случајевима ради о елементарном кршењу судског поступка“).

Прилично бизарна је критика др Станковића што оптужени, појединци или судови из комунистичког раздобља, у судском поступку за рехабилитацију њихових жртава немају свог браниоца. [\[2\]](#)

Власт новог друштвено-правног поретка настоји да рехабилитује жртве политичке репресије, а при томе би требало да ангажује браниоце субјекта власти која је спроводила репресије! А каквог би профила требало да буду ти браниоци: правно верзирани и идеолошки неутрални, или пак из Друштва за истину о антифашистичкој НОБ? (Иронија: многи су људи у прошлости били осуђивани, не само ван правних норми (идеолошки судови) него и без права на браниоца).

Југославија је 1941. правно капитулирала. У Хашкој конвенцији о ратном праву, из 1907. године, регулисани су односи окупатора и становништва (IV Конвенција, чл.42-56). Чл. 43: „Будући да је власт законите владе стварно прешла у руке окупатора, овај има да предузме све мере у његовој моћи да успостави и обезбеди, колико је могуће, јавни поредак и безбедност, поштујући законе који су на снази у дотичној земљи, изузев ако је у томе спречен“. За поштовање домаћих закона потребан је и управни апарат који те законе познаје, а то је постојећи. У случају колективне непослушности (а како то извести?) окупатор је могао да примени принуду („да предузме све мере“). У свим окупираним земљама постојећи управни апарати остајали су и даље да функционишу. (Покушаји парцијалних штрајкова, нпр. у Холандији, угушивани су у крви

[\[3\]](#)

).

Два жандарма, убијена 07. јула 1941. у Белој Цркви, били су у служби постојећег управног апарата. Убијени су чувари реда, а не слуге окупатора (а још мање квислинзи). О догађају постоји писани извештај (једини домаћи) жандармерије [\[4\]](#), на основу извештаја председника општине и старешине села. Позивање, у чланку, на „сва историјска сведочанства“, која би требало да потврде тезу професора Станковића о догађају у Белој Цркви, обична је флоскула, често употребљавана у режимској историографији. (Оно „сва“ је иста категорија претеривања као и истицање да се зна (коначна) "истина" за неки историјски догађај.) Двојица партизана (Жика Јовановић-Шпанац и Милош Пантић) нису била гоњена, већ су се вратили, обавештени да су стигли жандарми. Сусрет је био са оружјем у руци, код „Шпанца“ сигурно (успео је да пуца у обојицу, пре њихове реакције), код жандарма је питање у ком тренутку. У поступку за рехабилитацију убијених није осуђиван „Шпанац“, али др Станковићу очигледно смета што су рехабилитоване „слуге окупатора“. Ту он види политички суд и „елементарно кршење судског поступка“.

Велике муке има проф. Станковић у настојању да образложи разлике у „исходу догађаја са смртним последицама“. „Битно је ко су актери и шта су радили за живота, све до тренутка смрти. Зашто и на који начин су убијени?“ То, овако генерално посматрано – није тачно. Оно прво, *актери*, има идеолошку премису (право „антифашисте“ да убије „фашисту“, право припадника „више расе“ да убија оне „ниже расе“), оно друго, шта

су радили

, утиче на одмеравање казне,

зашто

, може да послужи као олакшавајућа / отежавајућа околност (али не може а приори да ослобађа одговорности), а за суд о поступку битно је

на који начин су убијени

: у борби или ван борбе, са пресудом суда (и каквог суда?) или без њега, итд. За исти поступак према овом критеријуму („на који начин су убијени“), иста је и одговорност. Ту се изједначају не само тоталитарни системи – нацистички и комунистички – већ и тзв. демократски.

Процењује се да је у Шпанији до 1950. године било око 150.000 жртава франкистичког терора и око 50.000 жртава терора „црвених“, између 1931. и 1939. године [\[5\]](#) (међу њима око 7.000 свештених лица

[\[6\]](#)

[\[7\]](#)

). Давање шпанског држављанства припадницима интернационалних бригада је гест помирења победника према пораженима, након 68 година. „Црвени“ су у Шпанији бранили комунизам, а не слободу и демократију (а уништавали су се и између себе: стаљинисти, анархисти, троцкисти и ини). И да одговоримо на питање др Станковића: наведене смрти, последице терора, јесу исте – нема посебних кантара за „црне“ и за „црвене“.

У Шпанији ће се трагати за „несталима“ (од којих око 70.000 има само у Андалузији, „шпанској Словенији“) уз финансијску помоћ државе за ДНА-анализе при идентификацији жртава. „Ми се подсећамо историје, не да бисмо се делили, већ у потрази за миром“, изјавио је председник шпанске бискупске конференције. При томе је, у име цркве, тражио опроштај за оно што је црква у грађанском рату грешила. [\[8\]](#) Професор Станковић, у настојању за тражење „несталих“ код нас, има другачије мишљење: „Несрећни мртваци тако поново постају предмет политичке манипулације, уместо да мирно почивају у окриљу једне другачије културе сећања, коју промовише историјска наука“. Зашто „политичке манипулације“ у потрази за „несталима?“ „мирно почивају“ – у непознатим гробницама? Каква „култура сећања“ – комунистичка или „ревизионистичка“? Шта је промовисала историјска наука нпр. о масовним ликвидацијама „фашиста и колаборатера“, од Београда, децембра 1944, па све до Кочевја и Блајбурга 1945? Ништа, ћутала је читавих 50 година.

Колаборација у окупираној Француској била је сасвим другог карактера него у Србији. Било је Француза добровољаца, који су ратовали на Источном фронту у немачким униформама, као и у СС-јединицама, које су се заклињале на верност Хитлеру. [\[9\]](#) Било

је, уз то, и активне сарадње са Немцима у транспорту Јевреја у концлогоре. Покрет отпора није био офанзивно активан, па зато није било ни великих немачких одмазди. И није било грађанског рата, нити борбе за биолошко очување народа као у Србији. После ослобођења, квислинге су јурили углавном припадници покрета отпора, на првом месту комунисти и у периоду „дивљег чишћења“ убијено је око 9.000 особа. Акцијом „Комисије за чишћење“ (Commission d'Epuration) осуђено је на смрт 6.763 особа, од којих је 767 и погубљено. Знатан број Виши-колаборатера избегао је у Шпанију, Аргентину и Канаду.

[\[10\]](#)

Овај „масакр“, (проф. Станковић), био је бројно далеко мањи од масакра над идеолошким противницима у Југославији, при скоро три пута већем броју становника. У потрази за Уи-квислинзима у иностранству Озна је слала своје емисаре, са лиценцом за убијање.

Из у чланку цитираног дела из књиге проф. Милана Ристовића, наводимо завршну, многоказујућу реченицу: „Уместо прецизне анализе сложеног процеса једног трагичног времена, какав је био други светски рат – нуди се само оно што има тренутну тржишну прођу и пријемчиво (национално, политички и идеолошки) „паковање“. Ово би требало да је подршка критици садашњих „политичких судова“, али суптилност тог есеја има општу вредност – обухвата и критику идеолошких паковања у послератним деценијама, а према којима је предавао и проф. Станковић на факултету. Др Станковић поручује другима да „у историској науци нема истине“, али је питање шта је предавао из историје Југославије новијег периода (и да ли је на то скретао пажњу својим студентима): само сазнање ограничено на то време, које, до даљег, треба примати с резервом? Има места за сумњу, јер то би било ризично одступање од етаблиране „истине“ владајуће идеологије.

По питању рехабилитације „наших“ колаборатера/квислинга, др Станковић назива своје неистомишљенике ревизионистима. Да ли то значи да само он поседује „највиши ниво научног сазнања“, постигнутог „са много критичности“, које „не суди шта је праведно“? (цитирано је из чланка). Не би се рекло.

Враћа се аутор у тексту и својим „крупним рибама“, Слободану Јовановићу и Милану Недићу, да поправи своје несмотрености из једног свог ранијег чланка. [\[11\]](#) Тако се поново позива на свог крунског сведока, Ђура Трпковића, шефа обезбеђења генерала Недића, који се, наводно, 1946. добровољно вратио у Србију и донео собом и неки дневник, којим се проф. Станковић опет издашно служи. У чланку се говори о „Слову З“ (заклати), идеји мајора Живана Кнежевића, коју је прихватио председник владе Слободан Јовановић и послао свом министру у земљи, Дражи Михајловићу, на извршење. Пало је, према сведочењу Ђура Трпковића, преко 1.000 српских глава („добивши најпре слово З ... подмукло (су) били убијени“), међу њима и главе шефа

Недићевог кабинета пуковника Масаловића, као и државног секретара Председништва Цветана Ђорђевића. (У ранијем излагању проф. Станковић је говорио „да је тако побијено стотине виђених Срба“).

Може се расправљати да ли идеја за слово З потиче од мајора Кнежевића или од генерала Михајловића (различити извори), што је споредно, као и о значењу слова З (постоје мишљења, нема писмених докумената), али се не може безрезервно тврдити да слово З значи „заклати“.

За то нема доказа. (Према историчару Радоју Кнежевићу, слово З је прво слово речи „заstraшити“, и да је „стављање под слово З била једна у основи педагошка мера по Михајловићевој замисли“, које „није, разуме се, давало имунитет кривцима и јемство за безбедност у будућности“ [\[12\]](#)). О слову З дао је исцрпно објашњење и Слободан Јовановић, у писму објављеном у лондонском „Тајмсу“ 15. јула 1946. године, у коме објашњава да слово З значи „заstraшити“, као и да су имена под тим словом објављивана преко Радио-Лондона, на предлог Михајловића

[\[13\]](#)

.

Списак је обухватао укупно 100 имена од којих је 75 објављено. [\[14\]](#) [\[15\]](#) Са објављеног списка ликвидирана су само двојица и то ватреним оружјем: Цека Ђорђевић, помоћник Министра Просвете и Драгутин Булић, професор у Чачку.

[\[16\]](#)

Пуковник Масаловић није био на списку.

(Душан Недељковић, председник Комисије за ратне злочине, говорећи о слову З на конференцији за стране новинаре у Београду, 01. октобра 1945, тврдио је да „цифра закланих прелази десет хиљада“ [\[17\]](#)).

Ђура Трипковић, шеф безбедности генерала Недића, није се враћао из емиграције. Живео је у Паризу где је и умро, 1982, а сахрањен је у месту Тие (Thiais), близу Париза. Његов брат Ива сахрањен је у истом гробу, 2001. године [\[18\]](#) . Да се наведени шеф безбедности зове Ђура Трипковић, а не Ђуро Трпковић, налази се у стручној литератури од 1953, а код нас од 1993. године

[\[19\]](#)

. О идентитету обојице Трипковића, као и о њиховом боравку и смрти у Паризу, постоји и

писмено сведочење особе која их је од раније познавала и у Паризу редовно посећивала. [\[20\]](#)

Ђуро Трпковић, дух из Оздине флаше, није био шеф безбедности генерала Недића и оно што је написао – ако је он, тај „неко“, то уопште написао – нема валидне вредности: текст није објављен, аутор непознат, титула која му се придаје – лажна. „Примарно је да сваки историчар научник познаје темељно хеуристички поступак (аналитички, откривачки – Ј. Н.), да влада изоштреним критеријумом у критици извора (...)“, подучава проф. Станковић. У галиматијасу о „Слову З“ и Ђуру Трпковићу, проф. Станковић је наведене принципе очигледно заборавио.

„Дешава се полагано рушење комунистичког табуа и њиховог патента на истину. Аутору се то не допада и веома се једи“, пише један коментатор чланка проф. Станковића, на овом сајту [\[21\]](#). А јед никада није био добар сапутник у озбиљним расправама.

[\[1\]](#) Закон о рехабилитацији, 17. априла 2006. године. „Службени гласник РС“, бр. 33/2006.

[\[2\]](#) Татјана Тагиров: Четником по квислингу, *Време*, 27.04.2009.

Процеси се воде у окружним судовима, у ванпарничним поступцима, где нема заступника државе.

[\[3\]](#) Јован Ненадов: Професор и мандале. *НИН*, 07.08.2008. www.nspm.rs, Дебате /

Истина и помирење на ех-Ју просторима, 08.08.2008.

[4] Коста Николић: Улога сеоског вашара у српској историји. *НИН*, 08.01.2009.

[5] Helene Zuber: Kultureles Schlachtfeld (Културно бојиште), *Der Spiegel*, 03.12.2007.

[6] Spanischer Bürgerkrieg: Repressionen und politische Morde (Шпански грађански рат, Репресије и политичка убиства). *Википедија* (са библиографијом).

[7] Убијено је 12 бискупа, 283 калуђерице, 2.365 калуђера и 4.184 свештеника.

Шпански грађански рат. *Википедија* (на српском), уводни део, с навођењем извора.

[8] Helene Zuber, *ibid.*

[9] Јован Ненадов. *ibid.*

[10] Kollaborateure der Deutschen in Frankreich (Колаборатери Немаца у Француској).

Википедија. Vichy-Regime, Nachkriegszeit (Послератно време),

[11] Ђорђе Станковић: Мандале или култура сећања и „рехабилитација“. *НИН*, 24.07.2008.

www.nspm.rs, Дебате/Истина и помирење, 29.07.2008.

[12] Боривоје Карапанџић: Грађански рат у Србији, 1941-1945, Београд 1993. (Превод са енглеског, Кливленд, Охајо, 1958), стр 275.

Фуснота: Радоје Кнежевић „Југословенска влада и Дража Михајловић, Организовање отпора“. *Порука*, Лондон, 16. јуни 1953, стр. 16.

[13] Боривоје Карапанџић, *ibid*, стр.274. Фуснота: Радоје Кнежевић, *ibid*, стр. 16.

[14] Боривоје Карапанџић, *ibid*, 270 и 272. Фуснота: Радоје Кнежевић, *ibid*, стр. 16 и 17.

У објављеним (75) и необјављеним (25) списковима поред имена наведени су бројеви и датуми телеграма, којима је Михаиловићев Штаб доставио предлоге, а и датуми када је извршено оглашивање преко Радио-Лондона.

[15] Стеван К. Павловић: „Hitler's New Disorder: The Second World War in Yugoslavia“, Лондон, 2008. На стр. 96 наводи се податак о списку са укупно 100 имена, од којих су

само двојица убијени.

Историчар и професор универзитета, користио је поред многобројних извора и белешке свог оца, Косте Ст. Павловића, секретара председника Краљевске владе Слободана Јовановића (Из писма од 06.08.2008, потписнику овог чланка, одговор на молбу за неке информације).

[16] Боривоје Карапанџић, *ibid*, стр. 281. и 268.

[17] Угљеша Крстић: Равногорска читанка, Београд 2001, стр. 14.

[18] Извештај Управе гробља у Тиеу (Cimetière parisien de Thiais) од 03.12.2008, да је Ђура Трипковић сахрањен у гробу бр.24, у 9. реду 98. парцеле.

На споменику (фотографија) стоје натписи: Ђура С. Трипковић, Ужице 1907-1982 Париз и Иван Трипковић, 1913-2001.

[19] Борис Карапанџић: *ibid*. Трипковић С. Ђура, стр. 383, Трипковић С. Иво, стр. 174.

[20] „Трипковићи се нису враћали“, писмо у *НИН*-у, 18.09.2008, у рубрици „Одјаци“, г-ђе Душанке Ботин из Кливленда, Охајо, САД.

[21] Коментатор: Баја Патак, понедељак 20, април 2009.